

פרק יט

הערה: יש פרטים רבים בפרק זה הדורשים דיון. מפני העדר האפשרות להאריך מוצע להלן רק נושא אחד. המחנך יוכל לכרוך בנושא זה חומר רב. כדאי לדון בנושא דלהלן רק לאחר שתוכן הפרק ידוע יפה לתלמידים.

תורת חיסול מרידה

המחנך: מעשי דוד הכתובים בספר על ידי הנביא, כולם הוראה לדורות כיצד להתנהג במקרים דומים. בפרק זה אנו רואים כיצד דוד מחסל את המרידה ומשליט שלום בעם. נרכז לנו את ההוראות הכלולות בו. אני מבקש מכם לעשות זאת ואני אסייע.

תלמיד אחד: הוא פונה לכהנים שידברו אל זקני יהודה שיחזירוהו לירושלים.

תלמיד שני: אני לא מבין, למה הוא פונה רק לבני שבטו.

תלמיד שלישי: למה אין דוד חוזר מעצמו לירושלים?

המחנך: דבר מובן מאליו הוא, כי לאחר הסיום המהיר של המלחמה היה כל העם מלא פחד זה מזה. דוד חשש לשוב לירושלים שמא גם לאחר מות אבשלום עדיין מתנגדים לו, בגלל הנימוקים שגרמו למרידה. כמו כן אפשר היה לחשוש שלא יתנו לו לשוב מפחד שמא ינקום בהם ולא יסכים להשלים ללא הענשת המורדים. ראו על ידי מה דוד מסלק את החששות האלה.

תלמיד: הוא פונה ראשית כל לכהנים שהיו נאמנים לו כל הזמן, לברר מה דעת אנשי יהודה, תושבי ירושלים, העיר שאליה הוא צריך לשוב.

המחנך: יפה מאד. אנו נראה שאנשי ישראל יחשדו בדוד שהוא כתב לאנשי יהודה ולא לשאר השבטים מפני שיש לו שנאה והתנגדות אליהם. פניה זו של דוד ליהודה תשמש עילה למרידה חדשה של שבע בן בכרי. רבים מתפלאים, למה באמת פנה דוד לאנשי יהודה בלבד. לפי הטעם שאתה אמרת נעשה הדבר מובן מאד: הוא אינו יכול לחזור לירושלים כל עוד אנשי יהודה תושבי העיר אינם מסכימים להחזיר אותו. בשובו לירושלים בודאי היה משתדל לאט לאט לפייס את שאר השבטים. דבר זה לא הובן על ידי שאר השבטים, כי היו מלאים פחד.

ראו עתה מה הוא הדבר השני.

תלמיד: הוא ממנה את עמשא לשר צבא תחת יואב. זה אני לא מבין, יואב לחם בשבילו ועתה הוא מורידו מתפקידו. עמשא נלחם נגדו והוא מעלה אותו לגדולה.

המחנך: זאת תורה שאנו צריכים ללמוד מדוד. דוד היה צריך לעקור מקרב העם את החשש שהוא ינקום בהם על מה שעשו נגדו. במינויו של עמשא לשר צבא החזיר אליו את ידידות האיש הזה. הוא הוכיח כי הוא יכול להיות סלחן גדול מאד ולעקור מתוך לבו כל הקפדה נגד אלו שעשו לו רעה. על ידי זה גם היה בטוח כי הצבא הגדול של עמשא לא יוסיף להילחם נגדו.

מה שנוגע ליואב זו בעצם קצת טרגדיה. כל ימיו עברו עליו בנאמנות ומסירות לדוד. עתה הוא מסולק מתפקידו לא רק בגלל שהתפקיד נמסר לעמשא. אילו נשאר יואב שר צבא היה הפחד רב בעם שינקום במורדים כמו שנקם באבשלום. יואב היה אדם גדול וחשוב. הוא היה צריך להיות מוכן לוותר על הגדולה שלו למען השלום. גם זה לדוגמה.

תלמיד: אולי דוד עשה כן גם בגלל שהרג את אבשלום ודיבר נגדו בעזות.

המחנך: הנביא אינו מזכיר שום טעם לכך. אם כן נראה שדוד עשה כן למען השלום והחזרת הסדר בעם. תראו להלן שיואב ישאר בקירבת דוד. לאחר שמת עמשא והעם נרגע, חזר לתפקידו (להלן כ.ג). הסילוק הזמני בודאי השפיע על יואב שלא יהיה תקיף כל כך וילמד מדוד כיצד יש להנהוג לאחר מרד. מה הדבר הנוסף בהנהגת דוד לאחר המרד?

תלמיד: הוא סולח גם לשמעי בן גרא.

המחנך: ביחסו של דוד לשמעי חשובה לא רק הסליחה אלא גם הויכוח בין דוד לאבישי הכתוב כאן. אבישי הוא אחיו של יואב ודומה לו ברוחו התקיפה והעזה. דברי התוכחה של דוד לאבישי מכוונים גם נגד יואב.

תלמיד: אני לא מבין את שמעי. איך הוא יכול לומר "אל יחשב לי אדוני עון" בעת שנהג בצורה פראית כל כך. אילו היה ילד אפשר היה להבין. אבל אמרנו כי היה אדם גדול וחשוב. איך הוא מדבר.

המחנך: גם מתוך דבריו של שמעי אתה יכול להכיר את דוד. למלך אחר בודאי לא היה מדבר כך. הוא מכיר את סלחנותו וגדולת נפשו של דוד. הוא זכר כיצד סלח לבית שאול. כנראה הוא גם מקוה כי דוד יכיר לו תודה על שהביא אתו אלף איש מבני בנימין לקבל את פניו. בזה הוכיח שהוא בא לא רק להציל את נפשו, אלא גם להיכנע כניעה גמורה לדוד ולהיות לדוגמה לאחרים. עתה ענו לי מי אמר דברים דומים לדברי דוד: "היום יומת איש בישראל?" (אם לא תבוא תשובה מיידית יוסיף **המחנך:** זה בשמואל א').

תלמיד: שאול אמר כן לאחר הנצחון על נחש העמוני, כאשר רצו להעניש את האנשים שזלזלו בו.

המחנך: טוב מאד, תפתחו כולכם את הספר ותראו את הפסוק במקומו. חיפוש פסוקים בתוך הספר טוב לעורר את זיכרון הדברים. נכתוב על הלוח את שני הפסוקים.

שאל אמר: לא יומת איש ביום הזה כי היום עשה ה' תשועה בישראל (שמואל א יא יג).
 דוד אמר: היום יומת איש בישראל, כי הלא ידעתי כי היום אני מלך על ישראל (כאן פסוק כג).

המחנך: העניין האחרון בפרשה זו הוא קצת מסובך. הפעם אין דוד סולח לגמרי, אלא רק למחצה. מהו הדבר?

תלמיד: בשערי ירושלים פגש בו מפיבשת בן יונתן. דוד שאלו למה לא יצא יחד עם האנשים הנאמנים לו.

המחנך: האם היה איזה שהוא יסוד לשאלת דוד זו? הזכרו במה שלמדתם על כך.

תלמיד: כן, ציבא נערו אמר לדוד כי הוא מחכה ששיבו לו את מלכות אביו.

המחנך: דברים מעין אלה שאמר ציבא, הם דברי "לשון הרע", שיש לשקול יפה אם לקבלם או לא, ואם יש תועלת בקבלתם. באופן שהדבר אסור, זהו איסור חמור. דוד קיבלם מיד. הוא אף החריס את נכסי מפיבשת ומסרם לציבא. למעשה לא היה כל ערך באותה שעה לדבריו של דוד ביחס לנכסי מפיבשת, שלא היו בתחום מלכותו, בכל זאת הבטיחם לציבא. עתה הכחיש מפיבשת את דברי ציבא. בכל זאת נשאר דוד במידה רבה באמונתו לציבא ולא רצה לחקור בפרטי הענין, אבל החזיר למפיבשת חצי נכסיו בלבד ואת החצי השני מסר לציבא.

לדעה אחת בגמרא עשה עוול למפיבשת, והעונש גדול היה.

תלמיד: אם כן לא כל מעשי דוד הם הוראה לדורות.

המחנך: כל מעשיו הם הוראה לדורות. אבל כאן יש דבר יוצא מן הכלל שנתפרש בתורה שבעל פה ונכתב בגמרא (שבת נו) כי זה היה מכשול. ראינו שגם בענינים אחרים שגה דוד. עליהם נכתב במפורש. אני אמרתי רק ביחס לדברים שאין הנביא מגנה אותם וגם בתורה שבעל פה לא נאמרו עליהם דברי בקורת.

פרק כ

פרק זה יש ללמוד בביאור המילים בלבד והסברות קצרות אגב פירושו הפשוט. להלן כמה הסברים נחוצים.

לפסוק ב:

תלמיד: למה עם ישראל נמהר כל כך. בגלל דבר קטן הם ממהרים לבטל את מלכות בית דוד.

המחנך: זו ודאי חרפה לנו. אולם יש גם אפשרות להבין את האנשים של הימים ההם. הם